

Kraków, 12 marca 2021 r.

OP.6401.66.2021.PKw

**Wójtowie, Burmistrzowie i Prezydenci Miast
województwa małopolskiego**

Szanowni Państwo

W ostatnim czasie na terenie kraju nasiliły się doniesienia, w tym medialne, o incydentach powodowanych przez wilki, które wywołują niepokój wśród społeczności lokalnej. Dotyczy to głównie atakowania psów i zwierząt hodowanych lub przetrzymywanych przez rolników, jak też przebywania wilków w bezpośredniej bliskości siedzib ludzkich, w tym na terenach miejskich, a także pojawiania się pojedynczych osobników, które nie wykazują lęku przed człowiekiem. Podejrzewa się, że w przypadku tych zwierząt były to osobniki okresowo nielegalnie przetrzymywane przez ludzi, mogą to być również wilki chore (np. na świerzb) lub hybrydy wilka i psa, ewentualnie problem dotyczy zwierząt korzystających z łatwego dostępu do pokarmu wykładanego przez ludzi na nęciskach fotograficznych i niezabezpieczonych kompostownikach. Gatunek zwiększa swoją liczebność i zasięg występowania, przez co jest coraz częściej obserwowany nawet w miejscach, gdzie od dawna nie występował.

W związku z powyższym Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie przekazuje poniżej szereg informacji na temat wilka, jego statusu prawnego, konfliktowych zachowań, które może powodować, sposobów i możliwości przeciwdziałania.

Na terenie województwa małopolskiego populacja wilka najliczniej występuje w południowej części, gdzie istnieją bardzo dogodne warunki siedliskowe i dobra baza pokarmowa dla tego drapieżnika. W tej części województwa również najczęściej stwierdzane są konflikty powodowane przez wilka, w tym szkody w pogłowie zwierząt gospodarskich.

Wilk *Canis lupus* jest objęty ochroną ścisłą na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. Wilk jest drapieżnikiem, który z racji swoich uwarunkowań jakkolwiek może być niebezpieczny dla człowieka, to jednak z reguły boi się ludzi i unika z nimi kontaktu. Spotkania na linii człowiek-wilk mają charakter incydentalny i na ich podstawie nie należy podejmować pochopnych działań zmierzających np. do eliminacji osobników, w sytuacjach, kiedy nie jest to zasadne. Wszystkie niebezpieczne sytuacje powinny jednak wymagać wyjaśnienia, a przede wszystkim natychmiastowej reakcji. W kontekście podejmowania działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego należy podkreślić, że zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Potrzeby te obejmują również sprawy związane

Spełniamy wymagania EMAS – zarządzamy urzędem efektywnie, oszczędnie i prośrodowiskowo

ul. Mogińska 25, 31-542 Kraków, tel.: 12 61-98-120, 12 61-98-121, fax: 12 61-98-122, sekretariat.krakow@rdos.gov.pl, krakow.rdos.gov.pl

z bezpieczeństwem obywateli, dlatego zapewnienie bezpieczeństwa społeczności lokalnej spoczywa w głównej mierze na tym organie. Należy też zauważyć, że na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym system taki działa na każdym szczeblu administracji publicznej.

Wilki, w tym szczególnie osobniki młode, wędrują czasem na duże odległości, aby znaleźć partnera i miejsce na założenie grupy rodzinnej. Migrując pomiędzy większymi kompleksami leśnymi, przez szlaki komunikacyjne i w pobliżu obszarów zabudowanych, narażone są na wiele niebezpieczeństw, nierzadko stając się ofiarami kolizji drogowych. Każdorazowo w sytuacji odnalezienia martwego wilka zawiadomić należy Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie.

Najczęstszą przyczyną konfliktów na linii człowiek - wilk są szkody powodowane w pogłowie zwierząt gospodarskich. Zdarzeń takich można jednak uniknąć, dzięki właściwym działaniom prewencyjnym – odpowiedniej opiece nad inwentarzem oraz stosowaniu odpowiednich zabezpieczeń. W tym celu można wykorzystywać proste, a jednocześnie bardzo skuteczne fladry (cienkie sznury z przywieszonymi paskami czerwonego, zwiewnego materiału) lub odpowiednio zaprojektowane i dobrane pastuchy elektryczne. Za szkody wyrządzone przez te zwierzęta odpowiada Skarb Państwa. Oględzin i szacowania szkód, a także ustalania wysokości odszkodowania i jego wypłaty, dokonuje regionalny dyrektor ochrony środowiska (rdoś), a na terenie parku narodowego - dyrektor parku. Szacowanie szkód wyrządzonych m.in. przez wilki odbywa się na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 8 lutego 2018 roku w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową. Szczegółowe informacje w jaki sposób załatwić tę sprawę znajdują się w Biuletynie Informacji Publicznej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie. Regionalny dyrektor ochrony środowiska powinien być niezwłocznie zawiadomiony o powstałej szkodzie poprzez złożenie wniosku w postaci papierowej lub elektronicznej, w szczególności przez elektroniczną skrzynkę podawczą. Na terenie Małopolski zgłoszenie należy niezwłocznie przekazać do lokalnego nadleśnictwa, gdyż, na podstawie porozumienia z RDOŚ w Krakowie oględziny szkody spowodowanej przez duże drapieżniki wykonują pracownicy służby leśnej. W przypadku szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt, zgłoszenia można dokonać również przez złożenie wniosku telefonicznie. Poszkodowany właściciel inwentarza ma obowiązek wykazania, że szkodę wyrządziły wilki. Identyfikacja gatunku zwierzęcia, który spowodował zdarzenie jest wykonywana w oparciu o oględziny zabitych zwierząt oraz zebrany materiał dowodowy. Należy pamiętać o kilku zasadach, m. in.:

- zabezpieczyć wszelkie ślady zdarzenia;
- wykonać, w miarę możliwości, dokumentację fotograficzną zagryzionego zwierzęcia i innych śladów w obrębie miejsca zdarzenia (tropy, ślady przeciągania ofiary, kał), a także samo miejsce zdarzenia i stosowane zabezpieczenia (np. ogrodzenie);
- jeśli jest taka możliwość nie uprzątać zagryzionego zwierzęcia przed przybyciem osób dokonujących oględzin;

Powstałe szkody należy również zgłosić do lekarza weterynarii, który może stwierdzić przyczyny zgonu poszkodowanego zwierzęcia, sporządzić opis stanu zwłok oraz określić inne cenne informacje ułatwiające rozpatrzenie wniosku o odszkodowanie. Rozmiar szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt w przypadku zwierząt zabitych, padłych w wyniku odniesionych ran lub których bezzwłoczne uśmiercenie było uzasadnione względami humanitarnymi, zgodnie z ustawą z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, ustala się uwzględniając:

- liczbę zabitych, padłych w wyniku odniesionych ran lub uśmierconych zwierząt, ich rasę, wiek, rodzaj hodowli (hodowlane, towarowe, zasoby genetyczne), płęć;

- cenę rynkową zabitego, padłego w wyniku odniesionych ran lub uśmierconego zwierzęcia na dzień oględzin szkody -na podstawie wyników badań rynkowych udostępnianych stosownie do art. 5 ustawy z dnia 30 marca 2001 r. o rolniczych badaniach rynkowych, a w przypadku braku informacji w tym zakresie - na podstawie danych z innego źródła, pozwalających ustalić cenę rynkową w regionie wyrządzenia szkody;

- koszt utylizacji padliny i jej transportu do najbliższego przedsiębiorstwa zajmującego się utylizacją padliny - na podstawie cennika przyjętego w tym przedsiębiorstwie, o ile koszt utylizacji nie jest refundowany przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;

- koszt wizyty lekarza weterynarii stwierdzającego padnięcie zwierzęcia - na podstawie rachunków wystawionych przez tego lekarza.

Rozmiar szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt w przypadku zwierząt okaleczonych, ale nadających się do leczenia, ustala się, uwzględniając koszty leczenia okaleczonych zwierząt i wartość produktów leczniczych - na podstawie rachunków wystawionych przez podmioty uprawnione do świadczenia usług lub dostarczania produktów w zakresie leczenia zwierząt. W przypadku gdy zwierzę padnie w trakcie leczenia, odszkodowanie za szkodę obejmuje koszty leczenia i wartość produktów leczniczych. Wyliczenia i wypłaty odszkodowania za szkodę w odniesieniu do zwierząt nadających się do leczenia dokonuje się po zawiadomieniu właściwego organu przez poszkodowanego o zakończeniu leczenia. Do zawiadomienia poszkodowany załącza kopię dokumentacji dotyczącej przebiegu leczenia zwierzęcia.

Odszkodowanie **nie przysługuje** m. in.:

- jeżeli poszkodowany nie wyraził zgody na budowę przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub dyrektora parku narodowego urządzeń albo wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom;

- za szkody wyrządzone przez wilki w pogłowie zwierząt gospodarskich pozostawionych, w okresie **od zachodu do wschodu słońca**, bez bezpośredniej opieki.

W sprawach spornych dotyczących wysokości odszkodowań za szkody wyrządzone m.in. przez wilki orzekają sądy powszechne. Dodatkowo właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i leśnych mogą współdziałać z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, a na obszarze parku narodowego z dyrektorem tego parku, w zakresie sposobów zabezpieczania zwierząt gospodarskich przed szkodami powodowanymi przez zwierzęta. Współpraca ta może obejmować budowę urządzeń lub wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom, finansowanych z budżetu właściwego miejscowo dyrektora parku narodowego lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska, w ramach zawartych umów cywilnoprawnych. Stwierdzenie występowania na danym terenie wilka nie jest podstawą do wydatkowania budżetowych pieniędzy do zabezpieczeń przed szkodami powodowanymi przez ten gatunek. Ze względu na ograniczone środki budżetowe oraz szeroki zakres kompetencji rdoś (np. ochrona czynna na terenach chronionych, działania inwentaryzacyjne i monitoringowe) współdziałanie w zakresie zabezpieczenia przed szkodami podejmowane jest jedynie w uzasadnionych przypadkach – w pierwszej kolejności w miejscach, gdzie wystąpiły już szkody w znacznej wysokości. Poniżej link do publikacji dot. zabezpieczeń przed szkodami powodowanymi przez wilki.

<http://www.polskiwilk.org.pl/szkody-od-duzych-drapieznikow>

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody istnieje możliwość uzyskania zezwolenia na odstępstwo od zakazów wobec osobników wilka w celu wyeliminowania zagrożenia np. na umyślne płoszenie czy zabijanie. Zezwolenia wydawane są przez:

- właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska w zakresie umyślnego płoszenia;
- Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w zakresie umyślnego zabijania;
- Ministra Środowiska, w przypadku, gdy czynności mają być wykonane na terenie parku narodowego.

Wnioskowanie o wydanie zezwolenia rdoś na płoszenie drapieżników powinno być jednym z pierwszych działań w celu zniechęcenia zwierząt do odwiedzania siedzib ludzkich. Należy też pamiętać, że brak zastosowania płoszenia w pierwszej kolejności może być przesłanką do odmowy wydania przez GDOŚ zezwolenia na zabicie problematycznych osobników (istnieje bowiem rozwiązanie alternatywne, mniej szkodliwe dla gatunku, które nie zostało przetestowane). Dopiero gdy podjęto płoszenie i nie przynosi ono efektów, można rozważyć eliminację problematycznego osobnika.

Zezwolenia wydawane są wyłącznie na wniosek podmiotu zainteresowanego uzyskaniem odstępstwa – w przypadku ograniczania szkód powinna to być osoba poszkodowana lub władze wykonawcze gminy (np. wójt), natomiast w przypadku potrzeby wyeliminowania zagrożenia dla ludzi powinny być to władze wykonawcze gminy (np. wójt). W przypadku wniosków, w szczególności na odstępstwo od zakazu umyślnego zabijania, zagrożenie stwarzane przez zwierzę powinno być dokładnie udokumentowane (np. zdjęcia, notatki). Jeśli podstawą zezwolenia miałyby być wyeliminowanie zagrożenia dla życia ludzi należy opisać zachowania wnioskowanego do odstrzału osobnika, a do wniosku dołączyć wszelkie posiadane dokumenty świadczące o istnieniu zagrożenia tj. notatki służbowe z wizji w terenie, ze zgłoszeń telefonicznych, korespondencję, dokumentację fotograficzną itp. W sytuacjach nagłych, wymagających natychmiastowej interwencji tj. zagrażających życiu bądź zdrowiu ludzi czy zwierząt, w/w decyzje mogą być wydane w formie ustnej, po rozpatrzeniu wniosku złożonego drogą telefoniczną, mają one taką samą rangę prawną jak decyzje pisemne a w sytuacjach nagłych mogą być bardziej zasadne.

W tym celu należy kontaktować się telefonicznie z Generalną Dyрекcją Ochrony Środowiska, pod numery telefonów wskazane na stronie internetowej tego urzędu lub Ministerstwa Środowiska (gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego). Decyzja ustna winna być stosowana wyłącznie w sytuacjach wyjątkowo pilnych.

Należy zwrócić uwagę, że w myśl art. 5 pkt.1 ustawy o ochronie przyrody mieszańce wilka z psem domowym w pierwszym i drugim pokoleniu są uważane za gatunek: wilk dlatego też w celu wyeliminowania ich ze środowiska niezbędne jest uzyskanie opisanych wyżej zezwoleń na odstępstwa od zakazów m.in. umyślnego zabijania. Należy podkreślić, że wilk został wymieniony w dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, w związku z czym jako kraj jesteśmy zobowiązani do zachowania tego gatunku we właściwym stanie ochrony. Dlatego też kluczowym jest, aby za każdym razem przeprowadzić odpowiednią weryfikację

i eliminować jedynie osobniki wykazujące cechy jednoznacznie świadczące o hybrydyzacji - tak aby zminimalizować ryzyko odstrzelenia wilków czystej krwi.

W przypadku, gdy istnieją uzasadnione podejrzenia co do hybrydyzacji (występowanie osobnika będącego mieszańcem wilka i psa) należy zwierzęta schwytać (ewentualnie zweryfikować na podstawie badań genetycznych, gdy istnieją jakiegokolwiek wątpliwości) a następnie poddać eutanazji. Cennym jest stwierdzenie hybrydyzacji na wczesnym etapie życia, gdy zwierzęta nie opuściły grupy rodzinnej (wtedy u części miotu mogą uwidocznić się w większym stopniu cechy morfologiczne psa). Dla analizy mającej na celu stwierdzenie osobnika będącego hybrydą ważne jest dokonanie oceny na podstawie cech morfologicznych np. umaszczenia, długości ogona, wielkości zwierzęcia, umiejętności szczekania (które jest typowe tylko dla psów), czy prawdopodobieństwa czasu urodzenia szczeniaków (u wilków szczenięta rodzą się raz w roku, na początku maja) - jeśli zatem wiek szczeniaków wskazuje na wcześniejsze urodzenie jest to również sygnałem, że mogła zajść hybrydyzacja. Dla potwierdzenia można m.in. zakładać w newralgicznych lokalizacjach fotonapki, czy też korzystać z pomocy specjalistów, np. Stowarzyszenia dla Natury Wilk, Zakładu Ekologii Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Ochrony Przyrody PAN czy Instytutu Badania Ssaków w Białowieży, wskazana jest również współpraca z nadleśnictwem lub kołem łowieckim.

Ponadto w przypadku zauważenia wilków, szczególnie zachowujących się w sposób nietypowy, zalecane jest powiadomienie właściwego miejscowo powiatowego lekarza weterynarii.

Należy, także pamiętać, szczególnie na terenach, gdzie występuje stała populacja dużych drapieżników o:

- stanowczym informowaniu mieszkańców o konieczności zapewnienia opieki nad domowymi psami, obowiązującym zakazie puszczania psów bez możliwości ich kontroli i bez oznakowania umożliwiającego identyfikację właściciela lub opiekuna, a także o zakazie puszczania psów luzem w lesie,

- zasadności podjęcia działań przez gminy i ich mieszkańców w celu zabezpieczenia pojemników na odpady przed dostępem zwierząt,

- zasadności monitorowania przez gminy przy współpracy z jednostkami lasów państwowych, czy na ich terenie nie funkcjonują nęciska dla zwierząt drapieżnych, związane z fotografią, jak również zasadność szybkiego i właściwego reagowania na tego typu sytuacje.

Aspekty formalno-prawne dotyczące zadań i możliwości podejmowania działań w odniesieniu do wilka, jako gatunku chronionego, zgodnie z kompetencjami posiadanymi przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie są kompleksowo omówione w prezentacji załączonej do niniejszego pisma. Z uwagi na możliwe zaniepokojenie mieszkańców lokalnych społeczności związane z obecnością wilków opracowane zostały zalecane działania dotyczące postępowania w takich przypadkach, które przekazujemy w załączeniu.

Zwracając uwagę na bardzo istotną kwestię, jaką jest bieżąca współpraca i wymiana informacji z Państwem, między organami ochrony przyrody, ale też z naukowcami, służbami weterynaryjnymi, nadleśnictwami czy lokalnymi kołami PZŁ w zakresie działań związanych

z reagowaniem na sytuacje konfliktowe powodowane przez duże drapieżniki – w szczególności wilka, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie planuje w najbliższym czasie zorganizować dla Państwa spotkanie online w celu wymiany informacji, w przedmiotowym zakresie (termin i agenda zostaną przesłane w osobnej korespondencji).

**Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
w Krakowie**

mgr Rafał Rostecki
/podpis elektroniczny/

Otrzymują:

1. Urzędy Miast i Gmin województwa małopolskiego.
2. OP-I a/a.

Procedura postępowania w sytuacjach konfliktowych człowiek-wilk

(opracowane na podstawie: ..Nowak S., Mysłajek R. W., Okarma H., Śmietana W, 2005, Analiza dotychczasowych rodzajów i rozmiaru szkód wyrządzanych przez wilki oraz stosowanie metod rozwiązywania sytuacji konfliktowych. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków”).

Sytuacja	Miejsce obserwacji wilków	Wygląd i zachowanie wilka	Zalecane działanie
Bezpośrednie obserwacje wilków	W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych, również sporadycznie w pobliżu zabudowań na tych terenach	Osobnik niesprawiający wrażenia chorego, oddala się od człowieka.	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja
Bezpośrednie obserwacje wilków	Dowolne	Osobnik nie sprawia wrażenia chorego, nie ucieka przed jadącym pojazdem, np. biegnie obok	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja
Bezpośrednie obserwacje wilków	W obszarze zabudowanym, nawet w mieście	Osobnik zdrowy, sprawia wrażenie przestraszonego (podwinięty ogon), zabląkanego. Obserwacje (zdjęcia i filmy), nawet wielokrotne, dotyczą tego samego dnia, maksymalnie dwóch dni	Osobnik podczas dyspersji, zabląkał się do miasta (np. szedł wzdłuż rzeki). Wójt podejmuje działania w celu umożliwienia opuszczenia gminy przez zwierzę. Jeśli jest taka konieczność odławia i wywozi zwierzę do najbliższego kompleksu leśnego (przez podmioty upoważnione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska na podstawie art. 52 ust. 2 pkt. 3 uop).
Bezpośrednie obserwacje wilków	Dowolne	Osobnik bez oznak choroby, przez dłuższy czas (kilką tygodni) regularnie widywany w pobliżu budynków mieszkalnych, nie atakuje zwierząt gospodarskich ale zbliża się do ludzi i wzbudza	Sytuacja wymagająca uwagi (pilnej). Należy powiadomić regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Rekomendowane przeprowadzenie inspekcji terenowej, instalacja wideopułapek i przygotowanie raportu w terminie do trzech dni.

		niepokój mieszkańców	<p>W sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego wójt, burmistrz, prezydent miasta składa wniosek do GDOŚ o wydanie zezwolenia na odstępstwo od zakazu zabijania, W przypadku braku zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, wójt, burmistrz, prezydent miasta składa wniosek do RDOŚ o odstępstwo od zakazu umyślnego płoszenia (np. przy użyciu broni z amunicją kulową lub innych środków) lub odłów (pozostawienie w niewoli albo też oznakowanie nadajnikiem GPS/GSM i przesiedlenie do najbliższego dużego kompleksu leśnego).</p> <p>Zarówno odłowiony osobnik jak i odstrzelony powinien zostać poddany badaniom weterynaryjnym, powinna zostać wykonana dokumentacja fotograficzna, pomiar wagi i parametrów ciała oraz powinny zostać pobrane próby do badań genetycznych (przez właściwy podmiot prowadzący takie badania). Analogiczna procedura na terenie parku narodowego prowadzona jest przez dyrektora parku.</p>
Bezpośrednie obserwacje wilków	Dowolne	Osobnik z wyraźnymi oznakami choroby (np. uszkodzenia ciała), ewentualnie z podejrzeniem wścieklizny, nie oddala się od ludzi, a nawet podchodzi na niedużą odległość, jest agresywny.	<p>Sytuacja wymagająca uwagi.</p> <p>Należy natychmiast powiadomić powiatowy inspektorat weterynaryjny, regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub dyrektora parku narodowego (teren parku narodowego), policję i miejscowe nadleśnictwo. Rekomendowane jest wykonanie dokumentacji fotograficznej/filmowej zachowania, i przesłanie do eksperta, który potwierdza przynależność gatunkową oraz doradzi w trakcie podejmowania decyzji. W przypadku konieczności uśmiercenia</p>

			<p>zwierzęcia wójt, burmistrz, prezydent miasta występuje z wnioskiem o stosowne zezwolenie do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (GDOŚ) lub Ministra Środowiska (gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego) – w przypadkach nagłych może to być decyzja ustna.</p> <p>Po uśmierceniu należy zwierzę zważyć i wykonać szczegółową dokumentację fotograficzną, następnie przeprowadzić badanie w kierunku wścieklizny, a jeśli wynik jest negatywny, umożliwić właściwym, zainteresowanym podmiotom przeprowadzenie szczegółowej sekcji zwierzęcia dla ustalenia przyczyn nietypowego zachowania (w tym np. pobranie próby do analiz genetycznych).</p>
Odnalezienie ciężko rannego lub ciężko chorego wilka, który nie jest w stanie uciekać przed człowiekiem	Dowolne	-	<p>Należy natychmiast powiadomić powiatowy inspektorat weterynaryjny oraz regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub dyrektora parku narodowego (teren parku narodowego), miejscowe nadleśnictwo.</p> <p>Decyzję o leczeniu lub uśmierceniu powinien podjąć powiatowy lekarz weterynarii w porozumieniu z regionalnym konserwatorem przyrody lub dyrektorem parku narodowego (teren parku narodowego). Po uśmierceniu należy postępować zgodnie z obowiązującą w tej sytuacji procedurą sanitarno - epidemiologiczną. O wyniku badań powiadomić regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub dyrektora parku (teren parku narodowego).</p>
Odnalezienie żywego wilka we wnyku lub innym narzędziu kłusowniczym	Dowolne	-	Natychmiast zawiadomić regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub dyrektora parku narodowego (teren parku narodowego),

			<p>policej, miejscowe nadleśnictwo. Regionalny dyrektor ochrony środowiska lub dyrektor parku narodowego zleca odpowiednim służbom lub ekspertom uwolnienie wilka i zbadanie go przez lekarza weterynarii. Lekarz weterynarii w porozumieniu z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska lub dyrektorem parku narodowego podejmuje decyzję o uwolnieniu zwierzęcia (w razie konieczności przeniesienie go do najbliższego dużego kompleksu leśnego), jego leczeniu lub uśmierceniu. Policja wszczyna odpowiednie postępowanie wyjaśniające.</p>
Odnalezienie martwego wilka	Dowolne	-	<p>Natychmiast zawiadomić regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub dyrektora parku narodowego (teren parku narodowego), powiatowy inspektorat weterynaryjny, miejscowe nadleśnictwo. Należy postępować zgodnie z obowiązującą w tej sytuacji procedurą sanitarno-epidemiologiczną. Jeżeli wilk został skłusowany, konieczne jest powiadomienie policji i wszczęcie postępowania wyjaśniającego.</p>
Ataki wilków na zwierzęta gospodarskie	W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych.	Wilki zaatakowały zwierzęta gospodarskie po raz pierwszy, lub ataki są sporadyczne	<p>Hodowca natychmiast po stwierdzeniu szkody zabezpiecza ślady, składa niezwłocznie wniosek do regionalnego dyrektora ochrony środowiska o odszkodowanie. Hodowca wraz z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska ustala jakie w danym przypadku powinny być zastosowane zabezpieczenia przed kolejnymi atakami. Ww. zabezpieczenia wykonywane są samodzielnie przez hodowcę lub na zasadach współdziałania z regionalnym dyrektorem</p>

			ochrony środowiska. Analogiczna procedura na terenie parku narodowego wymaga udziału dyrektora parku narodowego zamiast regionalnego dyrektora ochrony środowiska.
Ataki wilków na zwierzęta gospodarskie	Dowolne	Wilki często atakują zwierzęta gospodarskie	Procedura zgłaszania szkód i ich szacowania, a także wykonywania odpowiednich zabezpieczeń taka sama jak powyżej. W przypadku wystąpienia powtarzających się co najmniej kilkukrotnie skutecznych ataków wilków na zwierzęta w jednym gospodarstwie należy przeanalizować przyczyny. Jeżeli ataki wilków nie są wynikiem zaniedbań hodowcy (takich jak pozostawianie zwierząt gospodarskich bez ochrony w nocy) poszkodowany (lub wójt, burmistrz, prezydent miasta gdy dotyczy to większej liczby poszkodowanych w danej gminie) występuje do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (lub Ministra Środowiska, gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego) z wnioskiem o wydanie zezwolenia na umyślne zabijanie wilków wyrządzających szkody.

Aspekty prawne ochrony wilka

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska,
Departament Zarządzania Zasobami Przyrody
Warszawa, dnia 31 października 2018 r.

*Warsztaty dotyczące potencjalnych sytuacji
konfliktowych z wilkiem oraz zabezpieczania mienia
przed tym gatunkiem*

www.gdos.gov.pl

Ochrona wilka – konwencje międzynarodowe

- konwencja z dnia 3 marca 1973 r. o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (tzw. Konwencja Waszyngtońska, CITES)
- konwencja z dnia 19 września 1979 r. o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk (tzw. Konwencja Berneńska)

Ochrona wilka – Unia Europejska

- rozporządzenie Rady (WE) Nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi
- dyrektywa 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. Dyrektywa Siedliskowa)

Ochrona wilka w Polsce

- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (uop)
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. poz. 2183)
 - wilk został wymieniony w zał. 1 do rozporządzenia – ochrona ścisła

Wilk objęty jest w Polsce ochroną gatunkową na terenie całego kraju od 1998 roku

Liczebność wilka w latach 1999 – 2017

Źródło: dane GUS*

* dane szacunkowe - na podstawie informacji udzielanych poszczególnym regionalnym dyrektorom ochrony środowiska przez nadleśnictwa i parki narodowe. Wartości te mogą być nieco zawyżone np. w wyniku powtórne liczenia tego samego osobnika.

Liczebność wilka w województwach

	Liczzebność osobników wilka w latach 2012-2017					
	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.
P O L S K A	1050	1122	1276	1484	2139	2390
Dolnośląskie	31	26	31	32	42	52
Kujawsko-pomorskie	17	17	17	18	20	25
Lubelskie	170	170	150	150	160	206
Lubuskie	17	16	55	88	263	335
Łódzkie	-	-	-	-	-	-
Małopolskie	62	62	72	63	72	70
Mazowieckie	7	4	5	26	33	12
Opolskie	-	-	-	-	-	-
Podkarpackie	365	400	370	482	732	785
Podlaskie	135	135	167	167	167	167
Pomorskie	6	8	82	91	122	142
Śląskie	18	25	23	38	35	30
Świętokrzyskie	15	20	15	15	15	45
Warmińsko-mazurskie	125	130	135	140	120	130
Wielkopolskie	22	49	92	89	96	108
Zachodniopomorskie	60	60	62	85	262	268

Liczebność wilka na tle innych gatunków w 2016 r.*

wilk	żubr	łoś	jeleń	dzik	sarna
2139	1712	20 100	218 300	249 600	887 100

* Najbardziej aktualne dane opublikowane w GUS na dzień 29 października 2018 r.

Szkody powodowane przez wilki

- głównym pokarmem wilków w Polsce są zwierzęta kopytne
- wilk, jako drapieżnik
 - reguluje populację tych roślinożerców
 - przyczynia się do zmniejszenia szkód powodowanych przez zwierzęta kopytne
- w warunkach mozaiki lasów i pastwisk wilki zabijają również zwierzęta hodowlane, szczególnie owce, krowy i kozy (ok. 2% diety wilka) – w miarę ich dostępności

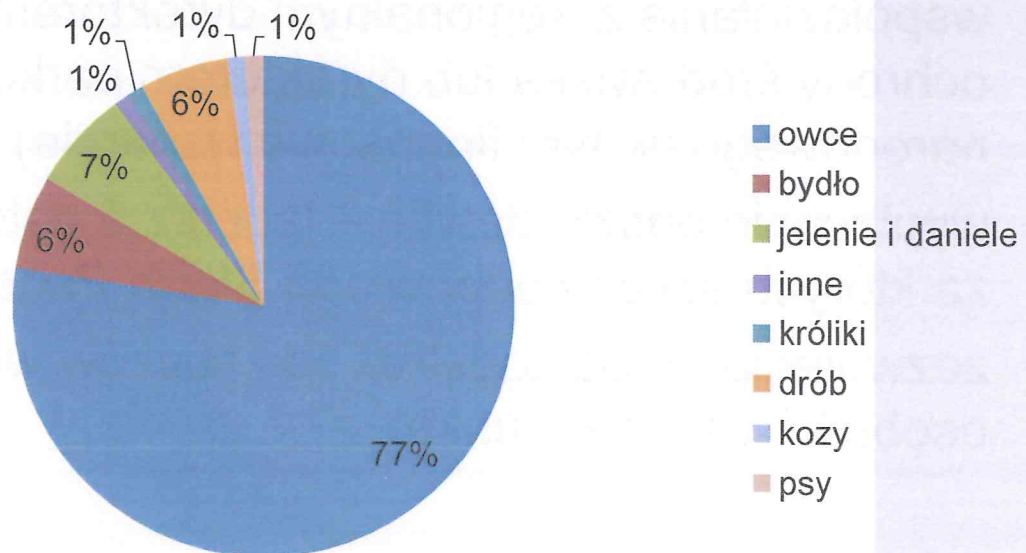
Szkody powodowane przez wilki

WOJEWÓDZTWA	Liczba zgłoszonych szkód wyrządzonych przez wilka <i>Canis lupus</i> w 2017 r.
Polska	621
Dolnośląskie	1
Kujawsko-pomorskie	3
Lubelskie	2
Lubuskie	11
Łódzkie	-
Małopolskie	305
Mazowieckie	18
Opolskie	-
Podkarpackie	149
Podlaskie	37
Pomorskie	13
Śląskie	6
Świętokrzyskie	1
Warmińsko-mazurskie	52
Wielkopolskie	6
Zachodniopomorskie	17

Szkody powodowane przez wilki

Zwierzęta zagryzione przez wilki w 2017 r.

Na podstawie danych o wypłaconych przez rdoś i parki narodowe w 2017 r. odszkodowaniach za szkody wyrządzone przez wilki (dane własne)

Wilk – zagrożenie dla człowieka?

- człowiek nie stanowi pożywienia dla wilka
- naturalny behavior wilka (płochliwość) sprawia, że przypadkowe spotkanie z wilkiem zazwyczaj kończy się jego ucieczką
- zachowanie dwóch wilków, które wywołało w ostatnim czasie wiele emocji nie było typowym zachowaniem
- ważne jest, aby pamiętać, że wilk jest dzikim zwierzęciem – nie należy go oswajać, w tym dokarmiać

Łagodzenie konfliktów – ustawa o ochronie przyrody

- współdziałanie z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska lub dyrektorem parku narodowego (w tym finansowe wsparcie)
- wypłacanie odszkodowań – jeden z 5 gatunków, za których szkody odpowiada Skarb Państwa
- zezwolenia na odstępstwo od zakazów wobec osobników tego gatunku

Współdziałanie

Może obejmować:

- pomoc merytoryczną poszkodowanym, pomoc finansową poszkodowanym (budowa urządzeń lub wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom)
- w przypadku pomocy finansowej konieczne jest zawarcie umowy cywilnoprawnej

Współdziałanie

Kto może się zwrócić o tę formę pomocy?

Poszkodowani lub osoby, których mienie jest realnie narażone na wystąpienie szkody

Do kogo?

Do właściwego miejscowo rdoś lub dyrektora parku narodowego na obszarze tego parku

Czy współdziałanie finansowe jest obowiązkiem organów?

Nie - zależy od ilości posiadanych środków finansowych na ten cel

Odszkodowania

- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 września 2015 r. (sygn. akt K 20/14)
 - obowiązkiem właściciela jest dbałość o swój majątek i podejmowanie starań w celu jego ochrony
 - właściciel w pierwszej kolejności sam powinien podjąć stosowne czynności, zmierzające do uniknięcia szkody lub zminimalizowania jej rozmiarów

Odszkodowania

- art. 126 uop
- **NOWOŚĆ!!!** - rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lutego 2018 r. w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową (Dz.U. z 2018 r. poz. 645)

Odszkodowania - wnioszek

- złożenie wniosku (przez poszkodowanego) niezwłocznie po stwierdzeniu szkody
- co do zasady wnioszek składany pisemnie. W przypadku szkód wyrządzonych w odniesieniu m.in. do zwierząt - również drogą telefoniczną

Odszkodowania - wnioszek

- elementy wniosku wymienione zostały w § 2 pkt. 4-5 rozporządzenia w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową
- formularze wniosków znajdują się na stronach internetowych poszczególnych regionalnych dyrekcji ochrony środowiska

Odszkodowania

- odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez wilka nie obejmuje utraconych korzyści;
- odszkodowania za szkodę wyrządzoną w odniesieniu do zwierząt jest sumą:
 - ceny rynkowej zabitego, padłego w wyniku odniesionych ran lub uśmierconego zwierzęcia
 - kosztów utylizacji padliny i jej transportu do najbliższego przedsiębiorstwa zajmującego się utylizacją padliny
 - kosztu wizyty lekarza weterynarii stwierdzającego padnięcie zwierzęcia
 - kosztów leczenia okaleczonych zwierząt i wartości produktów leczniczych

Odszkodowania

WOJEWÓDZTWA	wartość odszkodowań Wilki (tys. zł)				
	2013 rok	2014 rok	2015 rok	2016 rok	2017 rok
P O L S K A	522,1	861,5	739,4	719,2	758,4
Dolnośląskie	-	-	-	0	4,6
Kujawsko-pomorskie	-	-	-	0	10,2
Lubelskie	-	-	-	0	4,2
Lubuskie	-	5	3,2	15,2	15,3
Łódzkie	-	-	-	0	-
Małopolskie	115,3	245,7	224,0	200,3	211
Mazowieckie	9,1	78	54,5	62,1	39,8
Opolskie	-	-	-	0	-
Podkarpackie	152,2	239,3	209,9	164,2	161,9
Podlaskie	39,7	79,1	113,7	83,1	114,8
Pomorskie	8,7	8	34,4	15,1	30,6
Śląskie	28,5	5,9	9,7	4	5,6
Świętokrzyskie	-	-	-	0	7
Warmińsko-mazurskie	168,5	187,7	90,0	171,2	103,8
Wielkopolskie	-	2,9	-	1,7	11,3
Zachodniopomorskie	-	9,8	-	2,3	38,4

Odszkodowania na tle innych gatunków

Wartość odszkodowania w 2017 r. (tys. zł)

bóbr	żubr	ryś	wilk	niedźwiedź
22 325,3	1411,2	10,7	758,4	266,8

Odszkodowania

Kiedy odszkodowanie nie przysługuje?

- osobom, którym przydzielono grunty stanowiące własność Skarbu Państwa;
- jeżeli poszkodowany nie wyraził zgody na współpracę z rdoś lub dyrektora PN na budowę urządzeń lub wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom;
- za szkody:
 - nieprzekraczające w ciągu roku wartości 100 kg żyta w przeliczeniu na jeden ha uprawy
 - powstałe w mieniu Skarbu Państwa, z wyłączeniem mienia oddanego do gospodarczego korzystania na podstawie Kodeksu cywilnego
 - wyrządzone przez wilki, niedźwiedzie lub rysie w pogłowie zwierząt gospodarskich pozostawionych, w okresie od zachodu do wschodu słońca, bez bezpośredniej opieki (bez nadzoru człowieka lub wyszkolonego psa pasterskiego)

Co, gdy współdziałanie i odszkodowanie nie jest zadowalające?

Możliwość uzyskania w stosunku do wilka zezwolenia na odstępstwo od zakazów* np. płoszenia i niepokojenia, a nawet umyślnego zabijania

* Wszystkie zakazy w stosunku do dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową wymienione są w § 6 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt.

Zezwolenia - wniosek

zezwolenia wydawane są wyłącznie na wniosek podmiotu zainteresowanego uzyskaniem odstępstwa, np.

a) osoby narażonej na poważne szkody, czy niebezpieczeństwo lub

b) gminy, gdy zagrożenie dotyczy większej liczby gospodarstw - art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

Zezwolenia - wniosek

Elementy obowiązkowe wniosku*:

- 1) imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę wnioskodawcy;
- 2) cel wykonania wnioskowanych czynności;
- 3) opis czynności, na którą może być wydane zezwolenie;
- 4) nazwę gatunku lub gatunków, których będą dotyczyć działania, w języku łacińskim i polskim, jeżeli polska nazwa istnieje;
- 5) liczbę lub ilość osobników, których dotyczy wnioski, o ile jest to możliwe do ustalenia;
- 6) wskazanie sposobu, metody i stosowanych urządzeń do chwytania, odławiania lub zabijania zwierząt albo sposobu zbioru roślin i grzybów lub sposobu wykonania innych czynności, na które może być wydane zezwolenie, a także miejsca i czasu wykonania czynności oraz wynikających z tego zagrożeń;
- 7) wskazanie podmiotu, który będzie chwycił lub zabijał zwierzęta.

* - art. 56 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody

Zezwolenia – opłata skarbowa

- wydanie zezwolenia podlega opłacie skarbowej w wysokości 82 zł*
- **UWAGA!** opłatę należy wnieść na konto organu podatkowego właściwego dla organu wydającego zezwolenie – informacji na temat danych do przelewu należy szukać np. na stronach internetowych poszczególnych organów

Art. 1 ust. 1 pkt 1 lit. c i art. 4 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej
Jednostki budżetowe są zwolnione z obowiązku zapłaty opłaty skarbowej.

Zezwolenia - wniosek

- kompletność wniosku jest warunkiem jego rozpatrzenia – brak ujęcia we wniosku wszystkich informacji wymaganych w art. 56. ust. 6 uop powoduje niepotrzebne wydłużenie procesu administracyjnego, a czasem kończy się pozostawieniem sprawy bez rozpoznania
- Uwaga! Decyzje są uznaniowe, dlatego do wniosku należy załączyć wszelkie dokumenty i informacje świadczące o istnieniu realnego zagrożenia lub występowaniu poważnych szkód. Samo przebywanie wilka na terenie, na którym mogą przebywać ludzie nie musi być przesłanką do wydania zezwolenia.
- Jakość wniosku (ilość informacji) ma bezpośrednie przełożenie na szybkość wydania stosownego zezwolenia.

Zezwolenia – wniosek

Do kogo złożyć wniosek?

Do:

- Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (umyślne zabijanie)
- regionalnego dyrektora ochrony środowiska (np. umyślne płoszenie i niepokojenie)
- Ministra Środowiska (gdy jakakolwiek czynność zakazana jest wykonywana na obszarze parku narodowego)

Zezwolenia – decyzja

Decyzje są uznaniowe i organ w każdym indywidualnym przypadku musi wykazać spełnienie określonych przesłanek:

- brak rozwiązań alternatywnych
- brak szkodliwości dla zachowania we właściwym stanie ochrony gatunków chronionych
- istnienie przynajmniej jednej z przesłanek indywidualnych – np. ograniczenie poważnych szkód w mieniu, czy zapewnienie zdrowia i bezpieczeństwa powszechnego

Zezwolenia – decyzja

Najczęstsze przyczyny braku zezwoleń:

- braki formalne, nieuzupełnione w odpowiednim czasie lub w ogóle
- nieudokumentowane przyczyny: brak dowodów, a jedynie obawy oparte na nieznanym biologii i behawioru wilka lub (rzadziej) na zdarzeniach z innych rejonów kraju
- brak jakichkolwiek wcześniejszych prób stosowania rozwiązań alternatywnych (brak płoszenia, brak stosowania ogrodzeń, fladr, pastuchów elektrycznych)
- wniosek nieadekwatny do rzeczywistego problemu – np. 1 szkoda w pogłowie zwierząt gospodarskich, którą oszacowano i za którą wypłacono odszkodowanie

Decyzja ustna - art. 14 § 2 kpa

Kiedy? – wyłącznie w sytuacjach nagłych, wymagających natychmiastowej interwencji, tj. zagrażających życiu bądź zdrowiu ludzi lub zwierząt, kiedy obiektywnie wniosek nie może być załatwiony w formie pisemnej.

Jak ją uzyskać? - po rozpatrzeniu wniosku złożonego drogą telefoniczną. Należy skontaktować się telefonicznie z właściwym organem ochrony przyrody, pod numerami telefonów podanymi na stronie internetowej urzędu.

Jakie etapy, gdy są szkody? - podsumowanie

Wilki zaatakowały zwierzęta gospodarskie po raz pierwszy, lub ataki są sporadyczne → wniosek o odszkodowanie → ustalenie z RDOŚ właściwych zabezpieczeń / poprawa zabezpieczeń (samodzielnie lub w ramach współdziałania)

Jeśli ataki wilków powtarzają się, a powyższe działania okazują się niewystarczające można rozważyć złożenie wniosku do GDOŚ o wydanie zezwolenia umyślnie zabijanie wilków wyrządzających szkody.

Jakie etapy, gdy zagrożone bezpieczeństwo? - podsumowanie

Wilk nie stwarza zagrożenia, ale budzi niepokój mieszkańców → wójt/burmistrz/prezydent miasta składa wniosek o odstąpienie od zakazu umyślnego płoszenia lub odłów i transport do najbliższego dużego kompleksu leśnego → gdy odłów i transport warto przeprowadzić badania wet., w tym pobrać próby do badań genetycznych

Wilk stwarza realne, udokumentowane zagrożenie → wójt/burmistrz/prezydent miasta składa wniosek o odstąpienie od zakazu umyślnego zabijania → po uśmierceniu należy wykonać szczegółową dokumentację fotograficzną oraz badanie w kierunku wścieklizny → jeśli wynik jest negatywny, umożliwić właściwym, zainteresowanym podmiotom przeprowadzenie szczegółowej sekcji zwierzęcia

zwierzęcia

Czy można działać na własną rękę?

Nie!

Doprowadzenie do śmierci zwierzęcia objętego ochroną ścisłą bez zezwolenia Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (Ministra Środowiska na terenie parku narodowego) lub wbrew jego warunkom, w zależności od wpływu tego czynu na populację danego gatunku jest:

- a) wykroczeniem, za które grozi kara aresztu lub grzywny (art. 131 pkt 14 ustawy o ochronie przyrody) lub
- b) przestępstwem, za które grozi kara pozbawienia wolności do lat 5 (art. 181 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny).

Zalecenia!

Aby działanie w sytuacjach nagłych przebiegało sprawnie należy na poziomie regionalnym i lokalnym ustalić jakie osoby są właściwe do kontaktu:

- osoby mogące dokonać odstrzału (zadanie gminy)
- osoby zajmujące się sprawą w RDOŚ
- właściwy lekarz weterynarii (w sytuacjach wymagających jego udziału)
- podmioty prowadzące odpowiednie badania (np. genetyczne – w sytuacjach wymagających ich wykonania)

Dziękuję za uwagę

